

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Martinselkosen luonnonsuojelualueesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tarkoitus on perustaa Suomussalmen kuntaan Martinselkosen luonnonsuojelualue, joka on luonnonsuojelulain (71/23) mukainen erityinen suojelualue. Luonnonsuojelualueen perustamisen tarkoitus on säilyttää edustava ja monipuolinen erämainen metsä- ja suoalue Pohjois-Kainuussa. Esityksellä toteu-

tettaisiin vuonna 1979 tehty valtioneuvoston periaatepäätös alueen suojelusta. Martinselkosen luonnonsuojelualueen omistaa valtio ja sen pinta-ala on noin 6 000 hehtaaria.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan heti, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

Viime vuosina on yhdeksi tärkeäksi luonnonsuojelutehtäväksi tullut erämaiden ja erämaisten alueiden säilyttäminen maan eri puolilla. Luonnonsuojelualueverkkoa kehitettäessä erämaiden säilyttämistä silmällä pitäen on tarpeen perustaa erityisten lailla perustettujen eräma-alueiden ohella sellaisia luonnonsuojelualueita, jotka säilytettäisiin mahdollisimman koskemattomina ja joiden alueelle ei erityisesti ohjattaisi kävijöitä siten kuin esimerkiksi kansallispuistoihin. Martinselkonen on viimeisiä Kainuun saloalueita, joten sen säilyttäminen on tärkeää. Säilyttäminen edellyttää, että perustetaan erityinen suojelualue, missä luontoa muuttavia toimintoja rajoitetaan suhteellisen tiukoin rauhoitussäännöksin. Alueeseen tutustuminen ja siellä liikkuminen olisi kuitenkin vapaata eikä siellä liioin rajoitettaisi paikallisten asukkaiden perinteistä luonnonkäyttöä, kuten poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja marjastusta.

Esityksessä tarkoitettulla luonnonsuojelualueella täydennettäisiin maamme luonnonsuojelualueverkkoa ja suojeltaisiin nimenomaan yhtä

Kainuun arvokkainta saloaluetta Suomen ja Neuvostoliiton rajalla. Martinselkosen alue on ollut pitkään metsätaloustoiminnan ulkopuolella ja siitä on kehittynyt, monimuotoinen suoja metsäalue. Maisema on erämainen mäntyvaltaisine vaaroineen ja tummine korpi-kuusikoineen. Alueella on monenlaisia suotyyppejä karuista nevoista lettolaikkuihin ja jokiluhtiin. Purojen varsilla on hämyisiä korpia. Soiden reunoilla puusto on koskemattominta keloineen ja aihkipetäjiineen.

Martinselkosen luonnonsuojelualueeseen kuuluisi noin 6 000 hehtaaria valtion omistamia alueita Suomussalmen kunnassa. Pinta-ala on metsämaata noin 2 750 hehtaaria sekä kitu- ja joutomaata noin 3 100 hehtaaria. Valtion vesialueita on rauhoitettavalla alueella noin 150 hehtaaria.

2. Asian valmistelu

Kansallispuistokomitea ehdotti vuonna 1976 valmistuneessa mietinnössään (Komiteanmietintö 1976:88) Martinselkosen kansallispuiston perustamista. Kansallis- ja luonnonpuistojen

perustamisesta 24 päivänä helmikuuta 1978 tehdyssä valtioneuvoston periaatepäätöksessä ei Martinselkosta mainittu. Periaatepäätöksen alueen soiden suojelemisesta valtioneuvosto sitä vastoin teki vuonna 1979. Maa- ja metsätalousministeriön asettama luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunta, jonka tehtävänä oli laatia muun muassa mainitun vuoden 1979 valtioneuvoston periaatepäätökseen sisältyvien valtion omistamien alueiden rauhoittamiseksi tarvittavat säädösehdotukset, ehdotti vuonna 1983 valmistuneessa IV mietinnössään (Komiteamietintö 1983:38) Martinselkosesta soiden suojelelualuetta.

Varsinkin Suomussalmen kunta ja luonnonsuojelujärjestöt ovat jo vuosia vaatineet Martinselkosen alueesta soidensuojelualuetta tiukemmin rauhoitettua suojelelualuetta. Kunta on muun muassa esittänyt kansallispuiston perustamista alueelle. Siksi alue mainitaan myös hallituksen ympäristönsuojelusta eduskunnalle vuonna 1984 antamassa selonteossa, jonka mukaan sen suojelelutarve ja -tapa selvitetään.

Ympäristöministeriö valmisteli vuonna 1989 ehdotuksen hallituksen esitykseksi Martinselkosen luonnonsuojelualueen perustamisesta siten, että rajoitetut hakkuut olisivat olleet mahdollisia alueen eräissä osissa. Ehdotus koski myös kahden muun luonnonsuojelualueen, Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelualueen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueen, perustamista ja perustui metsähallituksen kanssa käytyihin neuvotteluihin. Siitä pyydettiin lausunnot maa- ja metsätalousministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, metsähallitukselta, maanmittaushallitukselta, asianomaisilta lääninhallituksilta, Geologian tutkimuskeskukselta, asianomaisilta seutukaavaliitoilta ja kunnilta sekä Suomen luonnonsuojeluliitolta.

Lausunnoissa kannatettiin Martinselkosen luonnonsuojelualueen perustamista, mutta varsin monet kainuulaiset lausunnonantajat, Suomussalmen kunta etunenässä, vastustivat hakkuita Martinselkosessa. Hakkuiden katsottiin pirstovan yhtenäisen šaloalueen ja tuhoavan alueen luonnonarvoja. Martinselkosta pidettiin erittäin tärkeänä myös paikalliselle väestölle.

Lausuntojen perusteella Martinselkosen rauhottamiseksi ehdotetaan muutettavaksi siten, että metsätaloutta ei sallita. Alue pyritään siis säilyttämään mahdollisimman koskemattomana.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Esityksessä tarkoitettu Martinselkosen luonnonsuojelualue olisi, kuten nytkin, metsähallituksen hallinnassa ja hoidossa. Luonnonsuojelualueen perustamisella ei siis olisi välittömiä organisatorisia vaikutuksia.

Vaikka Martinselkosen luonnonsuojelualuetta ei olekaan tarkoitettu erityisemmin kehittää palvelemaan matkailua ja retkeilyä, sen perustaminen lisää luonnonsuojelualueiden hoitoon ja käyttöön liittyviä tehtäviä ja töitä metsähallituksessa. Esimerkiksi palveluja retkeilijöitä varten tarvitaan jonkin verran lisää ja alueen valvontaa täytyy tehostaa. Henkilökunnan sekä hoidon ja käytön rahoituksen lisäämistarve otetaan huomioon ehdottamalla vuosittain määrärahoja valtion tulo- ja menoarvioon.

4. Esityksen taloudelliset ja muut vaikutukset

Esityksessä tarkoitettun luonnonsuojelualueen kokonaispinta-ala on noin 6 000 hehtaaria, mistä metsämaata on noin 2 750 hehtaaria sekä kitu- ja joutomaata noin 3 100 hehtaaria. Alue on ollut pitkään metsätalouden ulkopuolella tutkimussopimusmetsänä.

Martinselkosen luonnonsuojelualueen kivennäismailla ja soilla ei sallita metsätaloustoimia. Taloustoiminnan ulkopuolelle jäävien metsien pinta-ala on siten yhteensä noin 2 750 hehtaaria. Alueen vuotuinen keskimääräinen tuotto on arvioitu noin 4 000 m³:ksi ja tämän rahallinen arvo noin puoleksi miljoonaksi markaksi. Vaikka Martinselkosen alue jää metsätalouden ulkopuolelle, ei ehdotetun lain säätäminen vaikeuta merkittävästi valtiontaloutta.

Lailla toteutettaisiin jo pitkään vireillä ollut luonnonsuojeluhanke, joka on suurelta osin otettu huomioon valtion metsätalouden suunnittelussa.

Luonnonsuojelualueen metsien käytön kieltäminen vähentää metsätyöpaikkoja Suomussalmella. Toisaalta luonnonsuojelualueen hoito vaatii jonkin verran nykyistä enemmän työtä. Martinselkosen luonnonsuojelualueen perustamisesta aiheutuu Suomussalmen kunnalle noin viiden pysyvän metsätyöpaikan laskennallinen menetys.

Kunnan metsäverotuloihin lain hyväksymisen ei vaikuttaisi, sillä Martinselkosen tultua

luonnonsuojelualueeksi valtio korvaa luonnonsuojelulain 5 a §:n nojalla Suomussalmen kunnalle alueen metsän tuottoa vastaavan metsäverotulon vähentymisen.

Martinselkosen luonnonsuojelualan perustaminen ei estä alueen virkistys- ja retkeilykäyttöä eikä rajoita paikallisten asukkaiden perinteisiä oikeuksia, kuten metsästystä ja kalastus-

ta. Luonnonsuojelualan perustaminen tukee poronhoitoa turvaamalla porojen tärkeiden elinalueiden säilymisen mahdollisimman luonnontilaisina. Metsähallitus laatii luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelman, jossa riittävän yksityiskohtaisesti säännellään alueen käyttöä ja hoitoa sekä turvataan paikallisen väestön asianmukaiset edut.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Pykälässä säädetään, että Martinselkosen alueen valtionmaille perustetaan luonnonsuojelualue, joka on luonnonsuojelulain (71/23) mukainen erityinen suojelualue. Samalla säädetään suojelualan perustamistarkoituksesta.

2 §. Luonnonsuojelualan rajat on merkitty hallituksen esityksen liitteessä olevaan karttaan.

Pykälässä on myös luonnonsuojelualan rajan käymistä ja merkitsemistä koskeva säännös, joka on samansisältöinen kuin vastaava säännös muiden luonnonsuojelualan perustamista koskevilla laeilla. Maa- ja metsätalousministeriö on 15 päivänä kesäkuuta 1982 tehnyt päätöksen eräiden valtion omistamille alueille perustettujen luonnonsuojelualan rajojen merkitsemisestä (449/82). Tarkoitus on, että myös Martinselkosen luonnonsuojelualan rajat merkittäisiin noudattamalla soveltuvin osin tätä päätöstä.

3 §. Pykälään on otettu säännös luonnonsuojelua valvovan viranomaisen haltuunotto-oikeudesta. Säännös on samansisältöinen kuin vastaava säännös muiden luonnonsuojelualan perustamista koskevilla laeilla.

4 §. Pykälä on yhdenmukainen muiden jo perustettujen luonnonsuojelualan vastaavien säännösten kanssa. Lisäksi pykälän 2 momentin säännöksen mukaan voitaisiin myös luonnonsuojelualueeseen välittömästi rajoittuva, valtion omistukseen siirtynyt alue liittää ympäristöministeriön päätöksellä luonnonsuojelualueeseen. Yksityisten omistamia alueita on tarkoitus hankkia valtiolle, jos ne sopivat luonnonsuojelualueeseen liitettäväksi.

5 §. Martinselkosen luonnonsuojelualan perustamisen tarkoitus on turvata alueen luon-

nonnarvot. Luonnonsuojelualan rauhoitusmääräykset annetaan luonnonsuojelulain 2 §:n 2 momentin nojalla asetuksella. Tämän lisäksi on tarpeen säätää eräistä muistakin alueen käytön ja muun hoidon järjestämisestä koskevista seikoista.

2. Yksityiskohtaiset säännökset ja määräykset

Asetuksella, jonka luonnos on esityksen liitteenä, säädetään tarkemmin Martinselkosen luonnonsuojelualan rauhoittamisesta. Luonnonsuojelualueella on tarkoitus kieltää sellaiset toimet, jotka saattavat muuttaa alueen luonnoloja tai vaikuttaa epäedullisesti sen kasvilisuuden tai eläimistön säilymiseen. Luonnonsuojelualueella ei saisi hakata puustoa eikä ojittaa metsää tai suota.

Luonnonsuojelualueella ei saisi myöskään vahingoittaa maa- tai kallioperää eikä sieltä saisi ottaa maa-aineksia. Alueelle ei saisi rakentaa rakennuksia, rakennelmia eikä teitä eikä siellä saisi tappaa, pyydystää tai hätyyttää eläimiä taikka ottaa tai vahingoittaa kasveja tai näiden osia. Näistä säännöksistä säädetäisiin kuitenkin lähinnä luonnonsuojelualan asianmukaisen hoidon ja käytön edellyttämiä poikkeuksia.

Siten ei paikallisten asukkaiden harjoittamaa metsästystä ja kalastusta ole tarkoitus rajoittaa tähänastista enempää. Asetusluonnoksen mukaan myös ulkopaikkakuntalaisella olisi mahdollisuus metsästää Martinselkosen alueella, mikäli metsähallitus antaa siihen luvan. Luvan edellytyksenä on, että metsästys tapahtuu kestävän käytön periaatteen mukaisesti, siis riistakantojen sallimissa rajoissa. Asetusluonnoksen

säännös merkitsee, että myös paikkakuntalaiset joutuvat hakemaan metsästysluvan metsähallitukselta. Asia on kuitenkin hoidettavissa joustavasti esimerkiksi pitkäaikaisia lupia myöntämällä. Tällöin metsähallituksella on tiedossa kaikki alueella metsästävät ja käsitys metsästyksen laajuudesta.

Myöskään jokamiehen oikeuteen perustuvaa liikkumista ei rajoitettaisi. Aluetta koskevat määräykset otetaan luonnonsuojelun järjestyssääntöön, johon kuuluvat yhtäältä edellä tarkoitettussa asetuksessa annetut rauhoitusmääräykset ja toisaalta sellaiset määräykset, jotka valtio maanomistajana muutoinkin on

oikeutettu ja velvollinen antamaan luonnonsuojelun alueidensa käytöstä.

Tarkoitus on laatia hoito- ja käyttösuunnitelma Martinselkosen luonnonsuojelun alueen käytön ohjaamista varten.

3. Lain voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Martinselkosen luonnonsuojelun alueesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Luonnonsuojelun alueen perustamistarkoitus

Pohjois-Kainuun luonnontilaisena ja erämaisena säilyneen metsä-, suo- ja pienvesistöluonnonsuojelun alueeksi ja säilyttämiseksi mahdollisimman luonnontilaisina sekä ympäristöntutkimusta ja luonnonsuojelusta varten muodostetaan Suomussalmen kuntaan valtion omistamalle alueelle luonnonsuojelun lain (71/23) mukaisesti erityiseksi suojelun alueeksi Martinselkosen luonnonsuojelun alue.

2 §

Luonnonsuojelun alueen sijainti ja rajat

Martinselkosen luonnonsuojelun alueen pinta-ala on noin 6 000 hehtaaria ja sen rajat on

merkitty punaisella katkoviivalla tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

Luonnonsuojelun alueen rajat on määrättävä noudattamalla soveltuvin osin, mitä jakolaissa (604/51) on säädetty rajankäynnistä.

Luonnonsuojelun alue on merkittävä maastoon siten, että riittävä määrä aluetta osoittavia tunnusmerkkejä sijoitetaan luonnonsuojelun alueelle.

3 §

Haltuunotto-oikeus

Luonnonsuojelun alueen valvovalla viranomaisella ja luonnonsuojelun alueiden vartijoilla on oikeus ottaa haltuunsa metsästyks-, keräily- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin luonnonsuojelun alueella noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Sama haltuunotto-

oikeus koskee myös alueelta luvattomasti pyydettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä luonnonsuojelualueelta on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä.

4 §

Alueen liittäminen luonnonsuojelualueeseen

Jos alue, joka ei ole valtion omistuksessa, mutta on luonnonsuojelualan rajojen sisällä, siirtyy valtion omistukseen, se luetaan kuuluvaksi luonnonsuojelualueeseen.

Jos luonnonsuojelualueeseen rajoittuva alue

siirtyy valtion omistukseen, se voidaan liittää luonnonsuojelualueeseen ympäristöministeriön päätöksellä.

5 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

6 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 28 päivänä helmikuuta 1992

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ympäristöministeri *Sirpa Pietikäinen*

Asetus

Martinselkosen luonnonsuojelualueesta

Ympäristöministerin esittelystä säädetään 23 päivänä helmikuuta 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/23) 2 §:n 2 momentin sekä Martinselkosen luonnonsuojelualueesta päivänä kuuta 199 annetun lain (/) 5 §:n nojalla:

1 §

Kiellot

Martinselkosen luonnonsuojelualueella ei saa:

- 1) rakentaa rakennuksia, rakennelmia tai teitä;
- 2) ojittaa, ottaa maa-aineksia eikä muutoinkaan vahingoittaa maa- tai kallioperää;
- 3) ottaa taikka vahingoittaa puita, pensaita tai muita kasveja tai niiden osia;
- 4) tappaa, pyydystää tai hätyyttää luonnonsuojelun varaisia selkärankaisia eläimiä tai hävittää niiden pesiä eikä pyydystää tai kerätä selkärangattomia eläimiä.

Luonnonsuojelualueella on kielletty muutkin toimet, jotka saattavat vaikuttaa epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan taikka eläin- tai kasvilajien säilymiseen.

2 §

Sallitut toimet

Martinselkosen luonnonsuojelualueella saa sen perustamistarkoituksen mukaisesti:

- 1) rakentaa ja pitää kunnossa alueen hoitoa, valvontaa ja tutkimusta sekä yleisön opastamista, retkeilyä ja alueeseen tutustumista varten tarpeellisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja;
- 2) poimia marjoja ja ruokasieniä;
- 3) laiduntaa poroja;
- 4) palauttaa alueen luontainen kehitys;
- 5) entistää ja käyttää alueen perinteiseen käyttöön liittyviä rakennuksia ja rakennelmia;
- 6) ryhtyä pelastuspalvelun ja palontorjunnan sekä rajavartioston vaatimiin toimiin; sekä

- 7) kartoittaa ja tehdä maanmittaustöitä.

3 §

Metsähallituksen luvalla sallitut toimet

Martinselkosen luonnonsuojelualueella saa sen perustamistarkoitusta vaarantamatta metsähallituksen luvalla:

- 1) tutkimusta tai muuta tieteellistä tarkoitusta taikka opetusta varten tappaa tai pyydystää eläimiä ja vähäisessä määrin kerätä kasveja ja niiden osia, eläinten pesiä sekä kivennäisnäytteitä;
- 2) vähentää kasvi- tai eläinlajien yksilöiden lukumäärää, jos laji on lisääntynyt liikaa tai käynyt muuten vahingolliseksi;
- 3) kerätä metsäpuiden käpyjä ja siemeniä sekä ottaa metsänjalostukseen tarvittavia kasvinosia;
- 4) kalastaa ja metsästää;
- 5) tutkia alueen geologiaa ja etsiä malmeja; sekä
- 6) pitää kunnossa sähkö- ja puhelinlinjoja sekä sähkö- ja puhelinlaitteita.

4 §

Hoito- ja käyttösuunnitelma

Martinselkosen luonnonsuojelualueen hoitoa ja käyttöä varten on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka ympäristöministeriö vahvistaa.

5 §

Erityisiä säännöksiä

Säännökset, joiden nojalla eräät toimet Mar-

tinselkosen luonnonsuojelualueella sallitaan, eivät perusta laajempaa oikeutta kuin asianomaisella muuten on.

Ympäristöministeriö voi sallia muitakin kuin 2 ja 3 §:ssä tarkoitettuja toimia, jotka ovat luonnonsuojelualan perustamistarkoituksen mukaisia ja joita sen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää.

6 §

Luonnonsuojelualan hallinta

Martinselkosen luonnonsuojelualue on metsähallituksen hallinnassa ja hoidossa.

7 §

Tarkemmat määräykset ja ohjeet

Tarkemmat määräykset tämän asetuksen täytäntöönpanosta antaa tarvittaessa ympäristöministeriö.

Ohjeet luonnonsuojelualan rajojen määrittämisestä antaa maanmittaushallitus.

8 §

Voimaantulosäännös

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .